

Analyzing the barriers to family participation in the formal and public education system

Masoumeh Samadi¹

DOR: 20.1001.1.26454955.1403.19.68.8.1

Abstract

The purpose of this research is to meta synthesize the research conducted on the capacities of family participation inhibitors in the formal and public education system. The qualitative research method is meta- synthesize type, the research community is a decade of research findings, that is, from 1390 to 1402, in which 30 articles were purposefully selected based on the research objectives. The tool of data collection is a fiche, which was classified, coded and analyzed at the same time as the information collection process. The findings indicate that the identified barriers are: governance barriers (with two key components of lack of national determination and lack of collaborative vision), legislation (weakness of laws and regulations), approach (hierarchical approach), structural (centralized), managerial (weakness of knowledge, attitude, insight and non-participatory management style), social (lack of social demands), economic (economic problem of families), parental (weakness of knowledge, attitude and insight of parents), school (school atmosphere), inhibitors Psychological (inconsistency of the adolescent's psychological characteristics with parents' participation) and informational barriers (lack of information and lack of information transparency) are among the barriers counted in this field. Since policy makers and planners are familiar with the obstacles of the family in the education system and is necessary and important. Therefore, adopting a comprehensive and integrated approach and moving away from a partial view of different aspects of education And a balanced approach to all aspects of the field of education is necessary and necessary.

Keywords: Inhibitors, participation, family, formal and public education, metacomposition.

Research Paper

Received:
07 January 2024

Revised:
02 May 2024

Accepted:
05 October 2024

Published:
05 October 2024

P.P: 39-72

ISSN: 2645-4955
E-ISSN: 2645-5269

1. Associate Professor, Islamic Education Research Department, Education Research Institute, Tehran, Iran.
fsamadi30@yahoo.com

Cite this Paper: Bahonar'N & Amini Harandi' R. Analyzing the barriers to family participation in the formal and public education system. The Women and Families Cultural-Educational, 68(3), 39–72.

Publisher: Imam Hussein University

© Authors

This article is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0).

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۰/۱۷

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۲/۱۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۷/۱۴

تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۰۷/۱۴

صص: ۷۲-۳۹

شابا چاپی: ۹۶۵۵-۲۶۴۵
الکترونیکی: ۵۲۶۹-۲۶۴۵

واکاوی بازدارنده‌های مشارکت خانواده در نظام تربیت رسمی و عمومی

معصومه صمدی^۱ ID

چکیده

هدف از انجام این پژوهش فرا ترکیب پژوهش‌های انجام شده پیرامون بازدارنده‌های مشارکت خانواده در نظام تربیت رسمی و عمومی است. روش پژوهش کیفی از نوع فراترکیب است جامعه تحقیق یافته‌های پژوهشی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۲ می‌باشد که تعداد ۳۰ مقاله به طور هدفمند بر مبنای اهداف پژوهش انتخاب شدند. ابزار جمع آوری داده‌ها فیش برداری است که همزمان با فرایند جمع آوری اطلاعات، یافته‌های حاصله دسته بندی، کدگذاری و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. یافته‌های حاصله حاکی از این است که بازدارنده‌های احصاء شده عبارتند از: بازدارنده‌های حاکمیتی (با دو مولفه کلیدی فقدان عزم ملی و فقدان بینش مشارکتی) قانون گذاری (ضعف قوانین و مقررات)، رویکردی (رویکرد سلسله مراتبی)، ساختاری (ساختار متمرکز)، مدیریتی (ضعف دانشی، نگرشی، بینشی و سبک غیر مشارکتی) اجتماعی (عدم مطالبه گری اجتماعی) اقتصادی (مشکل اقتصادی خانواده‌ها)، والدینی (ضعف دانشی، نگرشی و بینشی والدین)، آموزشی (جو مدرسه)، بازدارنده‌های روان شناختی (ناهماهنگی ویژگی روان شناختی نوجوان با مشارکت والدین) و بازدارنده اطلاعاتی (فقدان اطلاعات و عدم شفافیت اطلاعاتی). از آن جایی که آشنایی سیاست گذاران و برنامه ریزان با بازدارنده‌های خانواده در نظام تعلیم و تربیت رسمی و بسیارمهم است، از این رو اتخاذ رویکرد جامع و یکپارچه و فاصله گرفتن از نگاه بخشی به ابعاد مختلف تربیت و برخورد متوازن و همه جانبه با کلیه ابعاد حوزه تعلیم و تربیت لازم و ضروری است.

کلیدواژه‌ها: بازدارنده‌ها، مشارکت خانواده، نظام تربیت رسمی و عمومی، فراترکیب.

۱. دانشیار، گروه پژوهشی تعلیم و تربیت اسلامی، پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش، تهران، ایران.

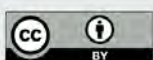
fsamadi30@yahoo.com

استناد: واکاوی بازدارنده‌های مشارکت خانواده در نظام تربیت رسمی و عمومی؛ فرهنگی - تربیتی زنان و خانواده،

۳۹-۷۲، (۳) ۶۸. DOR: 20.1001.1.26454955.1403.19.68.8.1

نویسندگان ©

ناشر: دانشگاه جامع امام حسین (ع)

این مقاله تحت لایسنس آفرینندگی مردمی (Creative Commons License- CC BY) در دسترس شما قرار گرفته است.

مقدمه و بیان مساله

از الزامات ارتقاء کیفیت در نظام آموزشی مشارکت است. مشارکت محصول زایش فکر مردم سالار و به رسمیت شناختن حق حاکمیت یکایک انسان‌ها در تعیین سرنوشت سیاسی، اقتصادی و فرهنگی خویش است. مشارکت درگیری ذهنی، عاطفی اشخاص در موقعیت‌های گروهی است تا افراد بتوانند همدیگر را برای دستیابی به هدف‌های گروهی یاری دهند و دخالت آگاهانه و واقعی داشته باشند. مشارکت دارای ابعاد مختلف اجتماعی، فکری، اقتصادی و حتی سیاسی است.

مشارکت می‌تواند نمودهای مختلفی داشته باشد. تعاون، همکاری، همیاری، همبستگی، انطباق، سازگاری، پذیرش، از نمودهای مشارکت است. نکته کلیدی در مشارکت، تسهیل و دستیابی به اهداف گروهی، درگیر شدن، همکاری کردن، مسئولیت‌پذیری، نقد اهداف مشترک، مبادله اطلاعات میان افراد، شفافیت اطلاعاتی است که امکان دستیابی به شناخت و آگاهی همگانی را فراهم می‌آورد. به دنبال این تبادل آزاد و، شفافیت اطلاعاتی است که امکان تبدیل اطلاعات به شناخت و معرفت افزایش می‌یابد و به دنبال آن تراز تولید و پدید آوردن، ابداع و ابتکار در میان افراد گروه ایجاد می‌شود (ابراهیمی کیاسری و همکاران، ۱۴۰۲). این تعریف موید این نکته است که کسانی که از تصمیم‌گیری‌های نهادهای مختلف از جمله نهادهای آموزشی متأثر می‌شوند باید در اتخاذ تصمیمات دخالت داشته باشند. در سایه چنین فرایندی است که افراد با رغبت و تمایل به پذیرش تصمیم‌های گروهی تن می‌دهند و همواره خود را متعهد به پذیرش تصمیمات گروهی می‌دانند. نوروزنژاد و سراجی (۱۳۹۵) یاد آور شدند که کنش‌های مشارکتی از طریق سه شاخص محوری معمولاً شناخته می‌شود که عبارت‌اند از:

داوطلبانه بودن: که بر عنصر اختیار در مشارکت اشاره دارد، **آگاهانه بودن:** یعنی کنشگر نسبت به موضوع اطلاع و شناخت داشته باشد و نهایتاً **مسئولیت‌پذیری:** یعنی تعهد در برابر مشارکت و آثار مترتب بر آن است. زنجان‌زاده و همکاران (۱۳۹۰) علاوه بر موارد فوق‌الذکر، **جهت‌گیری به سوی دیگران، آزادانه بودن، هدفمند بودن، گسترده بودن، نفع جمعی داشتن** را نیز به شاخص‌های محوری مشارکت افزودند. مشارکت مفهوم دیگری از سرمایه اجتماعی تعریف شده است (صفری و همکاران، ۱۴۰۱ و وانگ و همکاران^۱، ۲۰۲۳).

1. Wang, Q., et al

از ابعاد برجسته مشارکت در نظام آموزش رسمی و عمومی، مشارکت والدین در ابعاد مختلف آموزش رسمی و عمومی در سطوح مختلف نظام آموزشی از سیاست گذاری، برنامه ریزی‌های آموزشی، برنامه ریزی درسی، اجرا، ارزشیابی است. اهمیت این موضوع به حدی است که در اسناد تحولی آموزش و پرورش از جمله مبانی نظری سند تحول بنیادین (۱۳۹۰: ۳۱۸) به صراحت به این موضوع مهم پرداخته شده است. افزایش مشارکت و اثربخشی همگانی به ویژه خانواده، در تعالی نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی به عنوان یکی از اهداف کلان ذکر شده است. در بخش راهبردهای کلان سند مذکور، تقویت و نهادینه سازی مشارکت اثربخش و مسئولیت پذیری مردم، خانواده و سایر نهادها در نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی (هدف کلان ۵) و تعامل اثربخش و فعال نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی با سایر نهادها و دستگاههای مرتبط به ویژه نهاد خانواده با تأکید بر کاهش مرزهای تعلیم و تربیت رسمی و غیررسمی (هدف کلان ۸) اشاره شده است. حضور خانواده در طراحی و اجرای برنامه‌های درسی الزامی و غیرالزامی، مشارکت حداکثری خانواده در طراحی، اجرای برنامه‌ها و فعالیت‌های خارج از کلاس و مدرسه (فعالیت‌های فوق برنامه) و نهایتاً محوریت نقش خانواده در تدوین و اجرای برنامه تربیتی از جمله مواردی است که در اسناد تحولی آموزش و پرورش مد نظر قرار گرفته است (میانی نظری سند تحول بنیادین، ۱۳۹۰: ۳۱۸، ۳۵۰).

مشارکت والدین در نظام آموزش رسمی و عمومی به الزامات و پیش نیازهایی نیازمند است. از جمله این پیش نیازها می‌توان به استقلال نسبی، انعطاف پذیری و وجود روش‌های مشارکت جویانه در نظام آموزش رسمی و عمومی اشاره کرد. علاوه بر این ایجاد اعتماد در خانواده، کنترل سلطه نامحدود دولت بر نظام تربیت رسمی و عمومی، پاسخگو نمودن نظام تربیت رسمی و عمومی نسبت به عملکرد خود، تقویت حس مالکیت در خانواده‌ها و مضاعف شدن توانمندی خانواده از الزامات و پیش نیازهای مشارکت خانواده در نظام تربیت رسمی و عمومی است (صمدی و رضایی، ۱۳۹۰). فراهم بودن این پیش نیازها باعث می‌شود که خانواده‌ها از نظر شناختی و عاطفی با یکدیگر شریک شوند و همه توان خود را برای کمک به نظام آموزش رسمی و عمومی مبذول دارند تا بتوانند نظام آموزش رسمی و عمومی را پویا، پرنشاط و فعال و توانمندی و خلاقیت‌های را شکوفا سازند. این موضوع، هم در سطح نظام‌های جهانی از جمله اعلامیه جهانی حقوق بشر (بند ۳ ماده ۲۶)، بند ۱ ماده ۱۸ کنوانسیون حقوق کودک (۱۹۸۹)، بند الف ماده ۷ اعلامیه حقوق بشر مطرح، قوانین رسمی

کشو از جمله قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۵۸)، مطرح شده است (به نقل از مبانی نظری سند تحول بنیادین، ۱۳۹۰).

البته درباره مفهوم مشارکت والدین و چگونگی آن در بین افراد مختلف تنوع وسیعی دیده می‌شود. نابرابری در درک این مفهوم بین افراد مختلف، آنقدر گسترده است که برخی از آن به عنوان مانعی برای درک ماهیت آن اشاره کرده‌اند. گهگاه این واژه برای توصیف طیف گسترده‌ای از فعالیت‌ها و روش‌ها در نظر گرفته می‌شود که معمولاً ارائه یک تصویر روشن و قطعی از این واژه مفهومی و پرکاربرد را دشوار ساخته است. اخیراً مشارکت والدین به عنوان یک ساختار چندبعدی متشکل از مشارکت در مدرسه و خانه در نظر گرفته شده است (گرین و همکاران^۱، ۲۰۱۲).

از این رو مشارکت خانواده در نظام تربیت رسمی و عمومی به موقعیتی اشاره دارد که در آن والدین به طور مستقیم در ابعاد مختلف تحصیلی فرزندان خود اعم از سیاست گذاری‌ها، برنامه ریزی‌های تربیتی و درسی، اجرا و ارزشیابی از عملکرد نظام آموزشی دخالت و در حد مورد انتظار وظایف خود را به عنوان والدین انجام دهند (کلینتون و هتی^۲، ۲۰۱۲) مشارکت خانواده در امور مدرسه شامل طیف وسیعی از امور مختلف است. مشارکت در عرصه‌های آموزشی، انضباطی، مالی، فرهنگی و اجتماعی از انواع طبیف‌ها است. مشارکت خانواده در این سطح، به منزله شنیده شدن صدای شرکای، نهاد آموزش و پرورش است که این شنیده شدن صداهای دیگران یا چند صدایی می‌تواند اثرات و پیامدهای قابل توجهی برای نظام آموزشی به همراه داشته باشد.

مشارکت والدین می‌تواند در شکل‌ها و مدل‌های گوناگون انجام پذیرد. به عنوان نمونه اپستین و همکاران^۳ (۲۰۰۲) پیوستاری از الگوهای مشارکت خانواده را تحت چهار عنوان: الگوی حمایتی، الگوی انتقال خانه به مدرسه، الگوی اغنای برنامه درسی و الگوی مشارکتی مطرح کرده‌اند.

الگوی حمایتی: والدین مسئول حمایت از تصمیمات مدرسه هستند، نقش مربیان از والدین کاملاً متمایز است، مشارکت والدین در این الگو بسیار ضعیف در حد حضور والدین در مراسم رسمی خلاصه می‌شود.

1. Green, J., et al
2. Clinton, J. & Hattie, J.
3. Epstein, J., et al.

الگوی انتقال خانه به مدرسه: والدین با تصمیماتی که از سوی مدرسه گرفته میشود، موافق هستند؛ اما سهم ناچیزی در ارائه دیدگاههای خود به مدرسه دارند و شاید تقاضای اطلاعاتی هم از مدرسه بکنند؛

الگوی اغنای برنامه درسی: این الگو بر مزیت یادگیری مشارکتی بین والدین، متخصصان و بچه‌ها تأکید داشته و دانش خانواده‌ها و جامعه را در برنامه ریزی درسی و فعالیتهای یادگیری مهم می‌شمارند در این الگو والدین در فعالیتهای گوناگون برنامه درسی مشارکت داده میشوند.

الگوی مشارکتی: این الگو بر اساس مشارکت مداوم، احترام متقابل و شرکت گسترده خانواده و متخصصان در سطوح مختلف مثل طراحی برنامه‌ها و تصمیم‌گیری‌ها بنا نهاده شده است. والدین نقش کاملاً فعالی در مدرسه و تصمیم‌گیری‌های مربوط به آن دارند، احساس می‌کنند که مورد احترام واقع شده‌اند و خودشان را در مرکز فرایند یادگیری می‌بینند (فیتز جرال، ۲۰۰۴).

درگیر شدن والدین در فرایند یادگیری فرزندان، موضوعی مهم برای سیاستگذاران نظام آموزشی است و شامل رفتار والدین در خانه و محیط مدرسه است که در جهت حمایت فرزندان برای ارتقای پیشرفت تحصیلی آنها صورت می‌پذیرد. در تعریفی دیگر، درگیری والدین به عنوان شرکت والدین در فرایند آموزشی و تجارب فرزندان خود تعریف شده و شش جنبه خاص برای آن از قبیل: انتظارات والدین، تمایل والدین به حضور و فعالیت در زمینه مطالعه فرزندان، تمایل والدین به فعالیت در برنامه‌های مدرسه، شدت ارتباط والدین و فرزندان در فعالیتهای مدرسه و حضور در کنترل تکالیف فرزندان منظور شده است

در همین راستا کارباچ و همکاران^۱ (۲۰۱۳) نوع مشارکت والدین را در برنامه‌های مدرسه مطرح نموده‌اند که عبارتند از: مشارکت مدرسه محور نظیر ارتباط بین والدین و معلمان یا تمایل آنان به اتفاقات مدرسه و مشارکت خانه محور نظیر فعالیتهای آموزشی، نظارت، حمایت، تقویت و تشویق یادگیری در خانه می‌باشد. گلرینیک و اسلوازیک به نقل از کارباچ و همکاران، (۲۰۱۳) سه نوع مشارکت را مطرح کرده‌اند که عبارتند از:

1. Karbach, J., et al.

مشارکت رفتاری: هم به راهبردهای مدرسه محور و هم به خانه محور اطلاق می‌شود. به عنوان مثال، ارتباط فعال بین خانه و مدرسه، داوطلب شدن یا حضور در مدرسه و کمک کردن در تکالیف؛

مشارکت شناختی عقلانی: در این نوع درگیری، والدین فرزندانشان را در معرض فعالیت‌ها و تجارب هیجان‌انگیز آموزشی قرار می‌دهند.

مشارکت شخصی: بیانگر نگرش‌ها و انتظارات والدین در مورد ارزش و سودمندی مدرسه و آموزش است. این تعریف چندبعدی از مشارکت والدین نه تنها اجازه ارزیابی همزمان جنبه‌های مختلف رفتار والدین را فراهم می‌کند، بلکه تحلیل‌های روابط افتراقی بین ابعاد خاص درگیری و جنبه‌های مهم رشد تحصیلی را نظیر انگیزش و عملکرد مدرسه تسهیل می‌کند (کارباچ و همکاران، ۲۰۱۳). بررسی‌ها نشان می‌دهد که درگیری والدین تأثیر مثبتی بر روند پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دارد (Fan و Chen، ۲۰۱۱).

بررسی‌ها نشان داده‌اند که مشارکت خانواده در نظام تربیت رسمی و عمومی به کودکان و نوجوانان کمک می‌کند از تعلیم و تربیت صحیح برخوردار شوند، نسبت به جامعه بی تفاوت نباشند و از نظر اخلاقی احساس مسئولیت نمایند. علاوه بر این، افزایش آگاهی، ایجاد احساس همبستگی، اعتماد خانواده به نهاد تربیت رسمی و عمومی، کاهش هزینه‌های فردی، سازمانی و افزایش اثر بخشی از اثرات و پیامدهای آن است.

مطالعه مددلو و همکاران (۱۳۹۸) نشان می‌دهد که مشارکت والدین می‌تواند زمینه شکست و یا موفقیت دانش‌آموزان را تعیین، فشارهای روحی دانش‌آموزان را کاهش و در پرورش ویژگی‌های مثبت در دانش‌آموزان از قبیل احساس خود کار آمدی، اعتماد به نفس، خود باوری نقش آفرین باشد. زنجانی‌زاده و همکاران (۱۳۹۰) نشان دادند که از مشخصه‌های مدارس موفق استفاده حداکثری از مشارکت اولیاء است. به همین دلیل در کشورهای توسعه یافته همکاری بین دو نهاد مدرسه و خانواده به صورت منسجم شکل گرفته و هر دو مسئولیت مشترک خود را تربیت فرزندان تعریف نموده اند. از این رو مشارکت خانواده در نظام تربیت رسمی و عمومی موجب افزایش اطلاعات و آگاهی

افراد، افزایش احساس همبستگی با همدیگر، ایجاد اعتماد بین افراد به عنوان یک سرمایه اجتماعی قابل اتکاء، کاهش هزینه‌های فردی و اجتماعی و افزایش اثر بخشی است.

چن^۱ (۲۰۱۸) یاد آور شد که هر چه والدین تعامل و حضور بیشتری در برنامه‌های درسی داشته باشند، دانش‌آموزان پیشرفت بالاتری خواهند داشت. علاوه بر این یاد آور شدند که مشارکت خانواده نه تنها عملکرد تحصیلی را تقویت می‌کند بلکه در نگرش و رفتار دانش‌آموزان نیز موثر است. این پژوهشگر یاد آور شد با اذعان به این حقیقت کج دانش‌آموزان بخش قابل توجهی از زمان خود را در خانه کنار پدر و مادر شان سپری می‌کنند، لازم است مشارکت بیشتری با مدرسه داشته باشند تا بتوانند در راستای توسعه نظام آموزشی گام‌های جدی تری را بردارند. بونک و همکاران^۲ (۲۰۱۸) نشان دادند که درگیری والدین در چهار زمینه خواندن؛ سطح بالای انتظارات و آرزوها برای پیشرفت در تحصیل و مدرسه؛ ارتباط بین والدین و مدرسه؛ دلگرمی، تقویت و حمایت فرزندان برای یادگیری باعث پیشرفت تحصیلی آنان خواهد شد. کاسترو و همکاران^۳ (۲۰۱۵) نشان دادند که نحوه درگیری والدین در فعالیتهای یادگیری فرزندان در حوزه‌های مختلف به پیشرفت تحصیلی آنان منجر می‌شود. در همین راستا مارشال و جاکمن^۴ (۲۰۱۵) نقش درگیری والدین را با تأکید بر چهار مؤلفه سرمشق شدن، راهنمایی، تشویق و دلگرمی در اشتیاق فعال دانش‌آموزان در تحصیل و یادگیری تأیید کرده‌اند. از این روست که نظام‌های آموزش رسمی جهانی در سراسر دنیا درصدد هستند تا هر چه بیشتر امکان تداوم نقش تربیتی خانواده‌ها را در نظام آموزش رسمی و عمومی فراهم سازند (مظاهری، موسی پور و ناطقی، ۱۳۹۶).

وسترگارد^۵ (۲۰۱۵) بیان میدارد که مدارس و معلمان علیرغم اینکه همکاری والدین در امور آموزشی را درک میکنند اما به نظر میرسد که آنها توانایی تبدیل این دانش نظری به عمل را ندارند. به طور خاص، معلمان به هنگام شرکت در گفتگوهای چالش برانگیز با والدین نیاز به مهارت و استراتژی بیشتری دارند. همچنین دسلاندس و همکاران^۶ (۲۰۱۵) روابط همکارانه بین مدرسه و خانواده گاهی اوقات تنش و سوء تفاهم را ایجاد میکند که عمده این مسائل مربوط به عامل اعتماد

1. Chen ,G
2. Boonk, L., et al
3. Castro, M., et al
4. Marshall, I. A., & Jackman, G. A.
5. Westergård, E
6. Deslandes, R. et al.

در مقابل کنترل در هنگام انتخاب ابزار ارتباطی و مسائل مربوط به سلسله مراتب قدرت در داخل و خارج از مدرسه است که باید در توزیع مجدد وظایف در میان اعضای جامعه مدرسه به آن پرداخته شود.

با توجه به ضرورت تعامل بین دو نهاد خانواده و مدرسه، تاکنون خانه و مدرسه نتوانسته است، همکاری موفق‌تری با یکدیگر داشته باشند تا بتوانند به این اهداف والای انسانی دست یابند. معمولاً یک نوع ناهماهنگی و ناسازگاری بین دیدگاه‌های والدین و عوامل مدرسه وجود دارد که این مسئله ریشه در نقش‌ها و مسئولیت‌های مختلف آنان دارد. والدین از آنچه که برای فرزندان خودشان بهتر است حمایت می‌کنند و نه ضرورتاً از آنچه که برای همه یا بیشتر دانش‌آموزان یک کلاس، یک پایه تحصیلی یا یک مدرسه مناسب‌ترین است. از طرف دیگر، اولیای مدرسه برای تعیین عملکردها و تصمیم‌گیری بر اینکه چه چیزی برای جمعیت بزرگ‌تری از دانش‌آموزان (نه فقط یک دانش‌آموز) مفید است مسئولیت دارند. به نظر می‌رسد این ناهماهنگی علیرغم طبیعی بودن باید به صورتی مدیریت شود که خدشه‌ای بر مشارکت آن‌ها وارد نشود (شیر بیگی، عزیزی و امیری، ۱۳۹۴).

مشارکت در نظام آموزش و پرورش پس از انقلاب اسلامی و خصوصاً طی دو برنامه پنج ساله پنجم و ششم اقت و خیزهای فراوانی داشته است. پیشنهاداتی هم چون پیشنهاد واگذاری مدارس به بخش خصوصی در لایحه برنامه پنجم و تغییر آن در مجلس شورای اسلامی به مدارس هیأت امنایی در قانون برنامه پنجم توسعه، پیگیری طرح تعالی مدیریت آموزشگاهی و خرید خدمات آموزشی در لایحه بودجه ۱۳۹۳ و تصویب قانون دائمی مدارس غیر دولتی در سال ۱۳۹۵، پی‌گیری نظام راهبری مدرسه محوری در سال ۱۳۹۷ و تصویب حذف تنوع از مدارس دولتی در مجلس شورای اسلامی در سال ۱۳۹۸ از نقاط عطفی است که مسیر حرکت برنامه‌های توسعه مشارکت با رویکردهای مختلف را نشان می‌دهد (فاضل و همکاران، ۱۴۰۱). در این فضا، مشارکت خانواده در نظام آموزشی عمدتاً به اداره مدارس غیر انتفاعی و آموزشگاه‌های علمی آزاد تقلیل یافته که از حیث دیدگاه‌های اجتماعی نتیجه عدم مشارکت است و کارکردی ضد مشارکتی دارد. این نوع عملکرد ناشی از دیدگاه‌های اقتصاد کارکرد گرا است که در آن عدالت به عنوان یکی از ارزش‌های اجتماعی و انسانی مطرح نشده است یا به عنوان رقیب مشارکت مطرح شده است (فاضل و همکاران، ۱۴۰۱). نتیجه این که در نظام آموزش و پرورش ابزار خاصی برای مشارکت وجود ندارد. تنها ابزار موجود

انجمن اولیاء و مربیان است که جلسات آن به صورت محدود در سال برگزار می‌شود (ابراهیمی کیاسری و همکاران، ۱۴۰۲). نکته مهم در برگزاری همین جلسات محدود، استفاده از انجمن اولیاء جهت جلب مشارکت‌های مالی است. در چنین شرایطی مشارکت کننده حضور فعالی در تصمیم‌گیری و سهم‌شدن در برنامه ریزی، اجرا، ارزشیابی ندارد، این نوع مشارکت به اعتماد و هم‌رایی متقابل، دفاع از نظرات و آزادی عمل، نیازمند نیست.

علاوه بر این پژوهش‌های انجام شده نیز حاکی از این است که موانعی در این زمینه مشارکت خانواده‌ها را در فرایند تعلیم و تربیت رسمی تهدید می‌کند. عراقیه (۱۴۰۰) موانعی از قبیل کمبود وقت والدین، شاغل بودن والدین، درگیر بودن والدین با کارهای روزمره، بی‌اطلاعی والدین از وظایف خود، متمرکز بودن نظام آموزش و پرورش، مشکلات خانوادگی از قبیل طلاق، فوت پدر یا مادر، اختلافات خانوادگی، کمبود وقت والدین، درگیر بودن با کارهای روزمره، عدم شناخت اولیاء از اهداف و کارکردهای مدرسه، تغییرات سریع برنامه‌های درسی و آموزشی، عدم شناخت والدین و ناتوانی آن‌ها در تطبیق با برنامه‌ها، وضعیت نامناسب اقتصادی خانواده‌ها، ساختار نظام آموزشی کشور، عدم شناخت اولیاء از اهداف و کارکردهای مدرسه و عدم نهادینه سازی فرهنگ مشارکت در جامعه را به عنوان مهمترین موانع مشارکت خانواده‌ها در نظام تربیت رسمی و عمومی مطرح نمود. نوروز نژاد قادی و همکاران (۱۳۹۸) در بررسی موانع مشارکت خانواده در نظام تربیت رسمی و عمومی به مواردی از قبیل بیسوادی، نداشتن اطلاعات، اهمیت ندادن، وجود معضلات اجتماعی مثل بیکاری و طلاق، عدم پذیرش مسئولیت مشارکتی، عدم صلاحیت علمی در حوزه آموزشی و پرورشی، ارتباط دیداری کم با فرزندان، حضور بدون برنامه در مدرسه، فردگرایی و جزئی‌نگری والدین، تعامل منفی و سرزنش والدین به خاطر عملکرد فرزند ز سوی مدرسه، صلاحیت حرفه‌ای پایین معلمان، موضوع معیشت فرهنگیان، تراکم بالای دانش‌آموزان و کمبود زمان برای تعامل، مدیرمحوری، محدود شدن مشارکت مدرسه به مشارکت مالی، عدم آموزش مناسب در خصوص مشارکت، سوءتعبیر از این واژه، عدم نظارت از سوی ادارات آموزش و پرورش، کمبود اعتبارات، اجرا نشدن نظرات، بازخواست شدن در قبال مسائل فرزندان را از جمله موانع مشارکت برشمردند. به اعتقاد این پژوهشگران، فردگرایی مانع اصلی فرهنگی در این بخش است. فردگرایی مدیران را به خودمحوری در انجام وظیفه و والدین را به جزئی‌نگری در امور مدرسه

سوق می‌دهد. فقدان آموزش کافی برای همه ذینفعان در زمینه مشارکت می‌تواند فضای کار مشارکتی را دچار مشکل کند. بدین ترتیب علیرغم اذعان هر دو گروه به فواید مشارکت، به علت عدم آشنایی کافی با مفهوم مشارکت و کمبود مهارت در روابط بین فردی و فنون مذاکره، در صحنه عمل مشارکت کنندگان به مانع یا حتی بن بست می‌رسند. زارعی و همکاران (۱۳۹۸) موانع فرا روی مشارکت خانواده در نظام تربیت رسمی و عمومی به عوامل مرتبط با مدرسه، عوامل مرتبط با والدین و عوامل مرتبط با دانش‌آموزان مرتبط دانست. رضایی (۱۴۰۰)، باقری و همکاران (۱۳۹۸)، گوهری و همکاران (۱۳۹۴) موانعی همچون عدم شناخت اولیاء از اهداف و کارکردهای مدرسه، تغییرات سریع برنامه‌های درسی و آموزشی و عدم شناخت والدین و ناتوانی آنها در تطبیق با برنامه‌ها، کمبود وقت والدین، شاغل بودن، فاصله و درگیر بودن با کارهای روزمره، ساختار نظام آموزشی کشور، وضعیت نامناسب اقتصادی خانواده‌ها، عدم آگاهی والدین از پیامدها، نتایج احتمالی و فواید مترتب بر امر مشارکت در مدارس، عدم تبلیغات مناسب توسط رسانه‌های عمومی در ترویج فرهنگ مشارکت در مدارس، به ترتیب از مهمترین موانع مشارکت والدین شناسایی شدند. بر اساس یافته‌های حاصله سوالی که مطرح است، این است که بر اساس پژوهش‌های انجام شده بازدارنده‌های مشارکت خانواده در نظام تربیت رسمی و عمومی چیست؟

روش پژوهش

روش این پژوهش کیفی از نوع فراترکیب استفاده شده است. از این روش برای یکپارچه سازی یافته‌های پژوهشی و ایجاد یافته‌های جامع و تفسیری استفاده می‌شود. فراترکیب تحلیل یکپارچه و منسجم کیفی یافته‌های پژوهش‌های انجام شده است (سهرابی و همکاران، ۱۳۹۰). فراترکیب این امکان را به وجود می‌آورد که با ادغام، ترکیب معیارهای پیشین و ادبیات موضوع و تفسیر یکپارچه دیدگاهی جامع ارائه شود (ساندلوسکی و باروسو ۲، ۲۰۰۷). مراحل این روش حالت دورانی دارد و دارای ۷ مرحله است که عبارت است از: تنظیم سوالات تحقیق، مرور سیستماتیک ادبیات، جستجو و انتخاب متون مناسب، استخراج اطلاعات متون، تجزیه، تحلیل و ترکیب یافته‌های کیفی، کنترل کیفیت و ارائه یافته‌ها. مرحله اول: تنظیم سوال تحقیق سوال این پژوهش این است که بر اساس

1. Metasynthesize
2. Sandelowski, M & Barroso, J

پژوهش‌های انجام شده، بازدارنده‌های مشارکت خانواده در نظام تربیت رسمی و عمومی چیست؟
برای پاسخ به این سوال جستجوی منابع آغاز شد. برای این کار ابتدا نقشه جستجو (جدول ۱) تعیین شد.

جدول ۱: پارامترهای فراترکیب (ساندلوسکی و باروسو، ۲۰۰۷)

پایگاه‌های اطلاعاتی	Google scholar پرتال جامع علوم انسانی، پایگاه اطلاعاتی جهاد دانشگاهی (SID)، پایگاه اطلاعات نشریات کشور، مرکز منطقه ای اطلاع رسانی علوم و فن آوری، پایگاه مرجع دانش		
فیلدهای جستجو	عنوان، چکیده، کلید واژه‌ها		
کلید واژه‌ها	مشارکت، مشارکت فعال، مشارکت انفعالی، خانواده، والدین، انجمن اولیاء و مربیان، چالش، موانع، بازدارنده، تربیت رسمی و عمومی		
معیارهای شمول اولیه	زمان: شامل: از ۱۳۹۰ به بعد غیر شامل: منابع قبل از ۱۳۹۰ نوع منبع: شامل: مقاله‌های علمی (علمی - پژوهشی) غیر شامل: مقالات کنفرانس، کتاب، یادداشت، مجموعه مقالات، مطالب تحریریه، چکیده‌های جلسات زبان: شامل: فارسی - انگلیسی غیر شامل: غیر فارسی - غیر انگلیسی		
معیارهای شمول ثانویه	موضوع شامل: مقالات حوزه مشارکت، موانع یا چالش‌های مشارکت خانواده در نظام تربیت رسمی و عمومی غیر شامل: مقالات در حوزه غیر از چالش‌ها، موانع و بازدارنده‌های مشارکت خانواده در نظام تربیت رسمی و عمومی سطح آموزشی شامل: مقالات پیرامون مشارکت و موانع مشارکت خانواده در حوزه تربیت رسمی و عمومی غیر شامل: مشارکت در حوزه تربیت غیر رسمی نوع مخاطب شامل: سیاست‌گذاران، برنامه ریزان، مدیران ارشد، میانی و آموزشگاهی غیر شامل: معلمان، دانش آموزان		

مرحله دوم: مرور ادبیات به شکل نظام مند: در این مرحله جستجوی نظام مند بر روی مقالات منتشر شده در ژورنال‌های مختلف علمی- پژوهشی با واژگان کلیدی مرتبط از قبیل موانع، چالش‌ها، بازدارندگی، مشارکت، خانواده، نظام تربیت رسمی و عمومی در بانک‌های اطلاعاتی نظیر پرتال جامع علوم انسانی؛ پایگاه جهاد دانشگاهی، پایگاه اطلاعات نشریات کشور، مرکز منطقه ای اطلاع رسانی علوم و فن آوری، پایگاه مرجع دانش که به زبان فارسی و گوگل اسکالر^۱ به هر دو زبان فارسی و انگلیسی، انجام شد.

جدول ۲: روند انتخاب و غربال گری مقالات منتخب

تعداد			
۹۰	۲۰	google scholar	پایگاه اطلاعاتی
	۲۰	پرتال جامع علوم انسانی	
	۵۰	پایگاه اطلاعاتی جهاد دانشگاهی	
۲۰	مقالات غیر واجد شرایط بر اساس (معیارهای اولیه، زمان، زبان، عنوان، موضوع و نوع منبع)		حذف
۲۵	مقالات تکراری بین پایگاه‌های اطلاعاتی		حذف
۱۰	مقالات غیر واجد شرایط بر اساس (معیارهای شمول ثانویه، مرتبط بودن، سطح آموزش و مخاطب)		حذف
۵	تعداد مقالات پیدا نشده		
۳۰	تعداد مقالات نهایی		

مرحله سوم: جستجو و انتخاب متون مناسب: در این مرحله جهت رسیدن به مجموعه نهایی مقالات، مقالات منتخب بر اساس (ساختار و ارکان مقاله یعنی تناسب موضوع با اهداف، به روز بودن روش پژوهش، طرح تحقیق، روش نمونه گیری، کیفیت جمع آوری داده‌ها، امکان بسط نتایج و دستاوردها، میزان و نحوه رعایت نکات اخلاقی رایج در زمینه تدوین متون پژوهشی، دقت در تجزیه و تحلیل داده‌ها، بیان واضح نتایج و ارزش کلی مقاله) در مقیاس ۵ درجه‌ای مورد ارزیابی قرار گرفتند. و به هر مقاله امتیازی تعلق گرفت. مقالات منتخب بر اساس امتیاز مکتسبه به دسته‌های پنج

1. google scholar

گانه خیلی خوب (۴۱-۵۰)، خوب (۳۱-۴۰)، متوسط (۲۱-۳۰) ضعیف (۱۱-۲۰) و خیلی ضعیف (۰-۱۰) تقسیم بندی شدند. مقالات ضعیف و خیلی ضعیف از دور مطالعه خارج و مقالات متوسط، خوب و خیلی خوب در دستور کار قرار گرفتند. مقالات منتخب بر اساس اهداف پژوهش چندین بار مورد بازبینی قرار گرفتند. مرحله چهارم و پنجم: استخراج اطلاعات و تجزیه و تحلیل و ترکیب یافته‌های کیفی است. در این مرحله یافته‌های مقالات منتخب فیش برداری، کد گذاری، دسته بندی و اصطلاحات و تم‌ها استخراج و وارد یک چرخه هم افزایانه شدند. از طریق مقایسه و ارتباط دادن مقولات با یکدیگر، مفاهیم و طبقه‌های جدیدی شکل گرفت که این کار به صورت رفت و برگشتی انجام و تا رسیدن به حد اشباع ادامه یافت. واحد تحلیل در این مطالعه، گزاره‌های مستخرج پیرامون بازدارنده‌های مشارکت خانواده در نظام تربیت رسمی و عمومی بود.

یافته‌ها

برای تجزیه و تحلیل پژوهش‌های مرتبط با بازدارنده‌های خانواده در نظام تربیت رسمی و عمومی از شناسه گذاری استفاده شده است. منظور از شناسه گذاری، عملیاتی است که طی آن داده‌ها تجزیه، مفهوم سازی و به شکل تازه‌ای در کنار یکدیگر قرار داده می‌شود. مفاهیم بر اساس وجه اشتراک شان با یکدیگر تشکیل مقوله می‌دهند. مقولات و روابط آن‌ها بر اساس سوالات تحقیق تنظیم شده اند. نتایج این فرایند در قالب یافته‌ها گزارش شده است. بازدارنده‌های احصاء شده از مقالات منتخب بر اساس ارتباط با یکدیگر به چند دسته تقسیم شدند که عبارتند از:

۱- بازدارنده‌های حاکمیتی

بازدارنده‌های حاکمیتی ناظر بر عملکرد نهاد حاکمیت است. داده‌های حاصل از این بازدارنده در جدول زیر گزارش شده است

جدول ۳: بازدارنده‌های حاکمیتی احصاء شده در پژوهش‌های انجام شده

مقوله اصلی	مقوله فرعی	شاخص‌ها	منبع
بازدارنده‌های حاکمیتی	نبود عزم ملی	فقدان نگرش و باور سیاست‌گذاران نسبت به مزایا و محاسن مشارکت	(صمدی، ۱۴۰۲، گوهری و همکاران، ۱۳۹۴، عراقیه، ۱۴۰۰، میرحیسنی، ۱۳۹۸، (نوروز نژاد قادی و همکاران، ۱۳۹۸)
		عدم تمایل مسئولان به تفویض اختیار	فقدان اندیشه ذینفعان از جمله خانواده‌ها در تصمیم‌گیری

مقوله اصلی	مقوله فرعی	شاخص‌ها	منبع
فقدان بینش مشارکتی		ضعف باورمندی عاملان تربیت به نقش خانواده	شیر بیگی و همکاران، ۱۳۹۴، عراقیه، ۱۴۰۰، شیر بیگی و همکاران، ۱۳۹۴، (نوروز نژاد قادی و همکاران، ۱۳۹۸، افشار منش و نوذری، ۱۴۰۰)
		در تصمیم‌گیری‌های تربیتی	
		فقدان اندیشه‌های وسیع و عمیق در باب ابعاد و جوانب مختلف مشارکت خانواده در سیاست‌گذاری، برنامه ریزی	
		کم‌اولویت داشتن مشارکت خانواده در تصمیم‌گیری‌های تربیتی از سوی سیاست‌گذاران آموزشی	

تحلیل داده‌های حاصل از جدول فوق حاکی از این است که بازدارنده‌های حاکمیتی به نقش و ماموریت نهاد حاکمیتی مربوط می‌شود. محور اصلی در این نوع بازدارندگی این است که بر اساس مطالعات منتشر شده یافته‌ای که دال بر نیاز سیاست‌گذار آموزشی یا نیاز نظام سیاسی به مشارکت خانواده‌ها در حوزه تصمیم‌گیری‌های تربیتی است، مشاهده نشد. با این حال نقش این نهاد این است به مثابه یک شمشیر دو لبه است که می‌تواند هم نقش تسهیل‌گری و هم نقش بازدارندگی را ایفا نماید. عدم باورمندی سیاست‌گذاران به مشارکت خانواده، عدم اعتقاد به اولویت داشتن مشارکت، پاسخگو نبودن سیاست‌گذاران آموزشی به خانواده‌ها در قبال تصمیم‌گیری‌های کلان حکایت از عدم وجود مساله‌مندی مشارکت در نظام کلان سیاست‌گذاری آموزشی است.

۲- بازدارنده‌های قانونی

بازدارنده‌های قانونی ناظر بر قوانین و مقررات جاری است. داده‌های حاصل از این بازدارنده در جدول زیر گزارش شده است

جدول ۴: بازدارنده‌های قانونی احصاء شده در پژوهش‌های انجام شده

مقوله اصلی	مقوله فرعی	شاخص‌ها	منبع
بازدارنده‌های قانون گذاری	ضعف قوانین و مقررات	عدم وجود قوانین مصوب پیرامون مشارکت خانواده در سیاست‌گذاری‌های تربیتی	((فدایی و همکاران، ۱۴۰۱، عراقیه، ۱۴۰۰، (نوروز نژاد و همکاران، ۱۳۹۸، گرین و همکاران، ۲۰۱۲)
		منعطف نبودن قوانین و مقررات موجود	
		فقدان قوانین و مقررات شفاف در زمینه حقوق و مشارکت والدین	
		مقررات غیر معطف مدرسه برای والدین	

تحلیل داده‌های حاصل از جدول فوق حاکی از این است که دیگر بازدارنده‌های موجود در این زمینه بازدارنده‌های قانونی است. باز دارندگی قانونی عدم وجود مجرای قانونی برای ساری و جاری سازی مشارکت خانواده در نظام تربیت رسمی و عمومی، محدود بودن قوانین مشارکت والدین، انعطاف ناپذیر بودن قوانین از جمله بازدارنده‌های کلیدی در این زمینه هستند.

۳- بازدارنده‌های رویکردی

بازدارنده‌های رویکردی ناظر بر رویکرد حاکم بر مشارکت است. داده‌های حاصل از این بازدارنده در جدول زیر گزارش شده است.

جدول ۵: بازدارنده‌های رویکردی احصاء شده در پژوهش‌های انجام شده

مقوله اصلی	مقوله فرعی	شاخص‌ها	منبع
بازدارنده‌های رویکردی	رویکرد سلسله مراتبی	حاکمیت رویکرد از بالا به پایین مسئولان به مشارکت خانواده در سیاست گذاری‌های تربیتی	(گوهری و همکاران، ۱۳۹۵، نووروز نژاد و همکاران، ۱۳۹۸، فدایی و همکاران، ۱۴۰۱، قربان پور و عهدی، عراقیه، ۱۴۰۰، زارعی و همکاران، ۱۳۹۸، فتحی واجارگاه و همکاران، ۱۳۹۱).
		حاکمیت فرهنگ اقتدار سنتی بر تمام ارکان تربیتی	
		عدم اعتقاد به شنیده شدن صدای ذینفعان از جمله خانواده‌ها در فرایند تصمیم گیری	
		مشترک نبودن اهداف تربیتی بین خانواده و نظام تربیتی	

تحلیل داده‌های حاصل از جدول فوق حاکی از این است که دیگر بازدارنده‌های موجود در این زمینه، بازدارنده‌های رویکردی است، حاکمیت رویکرد سلسله مراتبی یا به عبارتی رویکرد بالا به پایین در نظام آموزش رسمی و عمومی مانع از به مشارکت طلبیدن خانواده در فرایند تربیت رسمی و عمومی است.

۴- بازدارنده‌های ساختاری

بازدارنده‌های ساختاری ناظر بر ساختار و تشکیلات حاکم بر مشارکت است. داده‌های حاصل از این بازدارنده در جدول زیر گزارش شده است.

جدول ۶: بازدارنده‌های ساختاری احصاء شده در پژوهش‌های انجام شده

مقوله اصلی	مقوله فرعی	شاخص‌ها	منبع
بازدارنده‌های ساختاری	ساختار متمرکز	عدم وجود نظام مبتنی بر مشارکت و تصمیم‌گیری و سیاست‌گذاری در نظام تعلیم و تربیت	عراقیه، ۱۴۰۰، عطاران و ملکی، ۱۳۹۲، فدایی و همکاران، ۱۴۰۱، مددلو و همکاران، ۱۳۹۶، گوهری و همکاران، ۱۳۹۴، سراجی و همکاران (۱۳۹۹).
		ناکارآمدی سازوکارهای موجود در ایجاد تعامل و جلب مشارکت خانواده‌ها	
		شکاف بین خانواده و نظام تربیت رسمی و عمومی	
		فقدان ساختار مناسب برای حضور والدین در مدرسه	

تحلیل داده‌های حاصل از جدول فوق حاکی از این است که مفهوم ساختار سازمانی یک حقیقت است و بر اعضای سازمان اثر می‌گذارد و همه به نوعی با آن مرتبط اند، مفهوم ساختار سازمانی، مفهومی انتزاعی است یافته‌های پژوهش‌های انجام شده نشان می‌دهد که ساختارهای بسته چندان پذیرای مشارکت شرکاء نیستند. برای مشارکت پذیر نمودن ساختارهای بسته، باید به بازنگری در ساختارها پرداخت.

۵- بازدارنده‌های مدیریتی

بازدارنده‌های مدیریتی ناظر بر مدیریت حاکم بر مشارکت است. داده‌های حاصل از این بازدارنده در جدول زیر گزارش شده است.

جدول ۷: بازدارنده‌های مدیریتی احصاء شده در پژوهش‌های انجام شده

مقوله اصلی	مقوله فرعی	شاخص‌ها	منبع
ضعف شایستگی‌های مدیریتی	دانش	فقدان دانش مدیران در رابطه تعامل با والدین و جلب مشارکت همه جانبه آن‌ها	(نوروز نژادقادی و همکاران، ۱۳۹۸)
	نگرش	عدم تمایل مدیران به مشارکت والدین در برنامه‌های مدرسه	رضایی، ۱۴۰۰، نوروز نژادقادی و همکاران، ۱۳۹۸، زارعی
		عدم انگیزه مدیران در جلب مشارکت والدین	

مقوله اصلی	مقوله فرعی	شاخص ها	منبع
		نگرش های منفی مدیر نسبت به توانایی های والدین	و همکاران ب، ۱۳۹۸، ایروانی و همکاران، ۱۴۰۱
		ترس از دخالت والدین در امور مدرسه	
		سوء تعبیر مشارکت به دخالت	
		تبعیض گذاشتن مدارس بین مشارکت دادن والدین طبقات پایین و طبقات بالا	
		عدم مشارکت دادن والدین طبقات پایین در تصمیم گیری	
	بینش	تردید مدیران در موثر بودن مشارکت والدین	(رضایی، ۱۴۰۰، عراقیه، ۱۴۰۰، نوروز نژاد قادی و همکاران، ۱۳۹۸، گوهری و همکاران، ۱۳۹۵)
		عدم آگاهی و باور برخی از مدیران نسبت به توانمندی خانواده در تصمیمات نظام تربیت رسمی و عمومی	
	مهارت	فقدان مهارت مدیران در رابطه تعامل با والدین و جلب مشارکت همه جانبه آن ها	
		کمبود مهارت های بین فردی مدیران در جلب مشارکت خانواده ها	
		عدم ثبات مدیریتی	
		ناتوانی مدیران در جلب مشارکت والدین	
		عدم توانایی مدیران در بهره برداری از پتانسیل های سازمان های غیر دولتی برای جلب مشارکت والدین	
		پاسخگو نبودن مدیران در باب مشارکت	
	سبک	مدیریت ذره بینی	
	مدیریت	مدیریت غیر مشارکتی	

تحلیل داده های حاصل از جدول فوق حاکی از این است که از جمله مولفه هایی نظام آموزش رسمی و عمومی که به مشارکت ارتباط پیدا می کند، مدیریت است. مدیریت هم نقش شمشیر دو لبه ایفا می کنند. مدیریت می تواند مشارکت خانواده را تسهیل یا بالعکس می تواند مانع از مشارکت

شود. بهره‌وری هر سازمان و دستگاهی تا حد قابل ملاحظه‌ای به نحوه مدیریت دستگاه بستگی دارد. مدیریت برای استفاده از بیشترین بهره‌وری از نیروهای در اختیار خود، لازم است فرصت‌های لازم را برای آنان فراهم نماید، تدوین برنامه‌های آموزشی، استفاده از قابلیت‌ها و ظرفیت‌های خانواده در بهبود اوضاع تعلیم و تربیت، ساری و جاری سازی گردش اطلاعاتی و شفاف‌سازی اطلاعاتی در این زمینه می‌تواند در از بین بردن قدرت بازدارندگی نقش آفرین باشد. لازم به ذکر است که مدیریت ضمن توجه به فنون مدیریتی جهت جلوگیری از بازدارندگی همواره لازم است به ایجاد انگیزش در خانواده‌ها جهت مشارکت در برنامه‌های آموزشی و تربیتی، و ایجاد اعتماد در خانواده‌ها اقدام نماید. علاوه بر این، ذکر این نکته هم مهم و کلیدی است که سبک تفکر مدیران اعم از مدیران ارشد، میانی و آموزشگاهی در این زمینه (جلب مشارکت والدین) بسیار تعیین کننده است. مدیران باید بتوانند سبک تفکر خود را خلاق و با پرهیز از رویکرد سنتی قرار دهند. از این رو مدیران باید با توجه به محیط سیال نظام تعلیم و تربیت از تفکر خطی پرهیزند و به سمت جلب مشارکت شرکاء به ویژه خانواده‌ها حرکت کنند. در تحلیل عملکرد مدیران در فعال نبودن در زمینه جلب مشارکت والدین، این احتمال وجود دارد که فقدان انگیزه و حمایت از سوی فرا دست‌ها را توجه مناسبی برای ضعف خود در ایجاد انگیزه در والدین جهت جلب مشارکت آن‌ها می‌دانند. این در حالی است که آموزش و پرورش با پشتیبانی از مدیران و معلمان می‌تواند آن‌ها را در برقراری تعامل و جلب مشارکت والدین یاری نماید.

۶- بازدارنده‌های اجتماعی

بازدارنده‌های اجتماعی ناظر بر زمینه‌های اجتماعی مشارکت است. داده‌های حاصل از این بازدارنده در جدول زیر گزارش شده است

جدول ۸: بازدارنده‌های اجتماعی احصاء شده در پژوهش‌های انجام شده

مقوله اصلی	مقوله فرعی	شاخص‌ها	منبع
بازدارنده‌های اجتماعی	عدم مطالبه‌گری	حساس نبودن شهروندان به مشارکت خانواده در تصمیم‌گیری‌های تربیتی	(افشار منش، ۱۳۹۷، فن و سندول، ۲۰۱۸، سراجی و
	اجتماعی پیرامون	حضور کم رنگ خانواده‌های کم درآمد در تعیین سیاست‌های تربیتی	

منبع	شاخص‌ها	مقوله فرعی	مقوله اصلی
همکاران، ۱۳۹۹، هورنی و بلک ول، ۲۰۱۸	مهیا نبودن فرصت‌های مشارکت خانواده‌های تک والدی	مشارکت خانواده‌ها	
	درونی نشدن مشارکت در سطح جامعه		
	مسئولیت پذیر نبودن والدین در امور مدرسه		
	کمبود تجربه زندگی مشارکتی‌شهروندی		

تحلیل داده‌های حاصل از جدول فوق حاکی از این است که عدم مطالبه‌گری اجتماعی، مهیا نبودن فرصت‌های مشارکت برای خانواده‌های کم در آمد، فقدان قضای مشارکت در سطح جامعه، از جمله عواملی هستند که نقش بازدارندگی را برای خانواده‌ها در فرایند تربیت رسمی و عمومی ایفا می‌کند.

۷- بازدارنده‌های اقتصادی

بازدارنده‌های اقتصادی ناظر بر اقتصاد حاکم بر جامعه است. داده‌های حاصل از این بازدارنده در جدول زیر گزارش شده است

جدول ۹: بازدارنده‌های اقتصادی احصاء شده در پژوهش‌های انجام شده

منبع	شاخص‌ها	مقوله فرعی	مقوله اصلی
(میرحسینی و همکاران، ۱۴۰۲، حسن زاده و همکاران، ۱۴۰۲، رودسری و همکاران، ۱۳۹۸، سیحانی نژاد و یوزباشی، ۱۳۹۲)	ساعات طولانی کار والدین در خارج از منزل دو شغله بودن والدین عدم تمایل خانواده‌ها به مشارکت در مدرسه به دلیل درخواست مدرسه به کمک مالی والدین درگیری والدین در کارهای روزمره پایین بودن پایگاه اقتصادی خانواده‌ها شیوه زندگی پرمشغله والدین شاغل بودن هر دو والدین	مشکلات اقتصادی خانواده‌ها	بازدارنده‌های اقتصادی

تحلیل داده‌های حاصل از جدول فوق حاکی از این است که مشکلات اقتصادی، درگیری خانواده‌ها به انجام فعالیت‌های شغلی و کارهای روز مره از جمله عواملی است که مشارکت خانواده‌ها را در فرایند تربیت رسمی و عمومی با مشکل مواجه می‌سازد.

۸- بازدارنده‌های والدینی

بازدارنده‌های والدینی ناظر بر دانش و آگاهی والدین نسبت به پدیده مشارکت است. داده‌های حاصل از این بازدارنده در جدول زیر گزارش شده است.

جدول ۱۰: بازدارنده‌های والدینی احصاء شده در پژوهش‌های انجام شده

منبع	شاخص‌ها	مقوله فرعی	مقوله اصلی
(رضایی، ۱۴۰۰، زنجانی و همکاران، ۱۳۹۰، سبحانی نژاد و یوزباشی، ۱۳۹۲، سراجی و همکاران، ۱۳۹۹، میرحسینی و همکاران، ۱۴۰۲، حسن زاده و همکاران، ۱۴۰۲، فدایی و همکاران، ۱۴۰۱، شیربیگی و همکاران، ۱۳۹۴، زارعی و همکاران الف، ۱۳۹۸)	ضعف آگاهی والدین از مشارکت و ارتباط موثر با مدرسه)	ضعف دانشی	بازدارنده‌های والدینی
	ضعف آگاهی والدین از سیاست‌ها، اهداف و برنامه‌های تربیتی مدرسه		
	ضعف آگاهی والدین از پیامدها و نتایج احتمالی مشارکت		
	نا آشنایی والدین با ابعاد و حدود وظایف تربیتی خود در برنامه های درسی		
	ضعف آگاهی والدین از مشکلات تربیتی فرزندان		
	ضعف آگاهی والدین از فواید مشارکت در امر آموزش		
	ضعف آگاهی والدین در مورد ساختار مدرسه		
	ضعف آگاهی والدین از کارکردهای مدرسه		
	ضعف آگاهی والدین از در باره وضعیت تحصیلی دانش آموزان		
	ضعف آگاهی والدین از در باره فرصت‌های مشارکت و چگونگی مشارکت در مدرسه		
	ضعف آگاهی والدین از مزایای مشارکت		

مقوله اصلی	مقوله فرعی	شاخص‌ها	منبع
		ضعف آگاهی والدین از از حقوق خویش در قبال مدرسه	
	ضعف آموزشی	ضعف آگاهی والدین از فرایند مشارکت	(هورنئی و وایت، ۲۰۱۰، (سراجی و همکاران، ۱۳۹۹،
	ضعف تگرتی	تجربه‌های منفی والدین از مدرسه و تحصیل	سبحانی نژاد و یوزباشی، ۱۳۹۲، میرحسینی و همکاران، ۱۴۰۲، رضایی، ۱۴۰۰)
		ارزش نداشتن مشارکت در مدرسه برای والدین	
		ترس و کمرویی والدین جهت مشارکت در برنامه‌های تربیتی	
		بی اعتمادی خانواده‌ها به مدرسه و تصمیمات مدرسه	
		تجربیات منفی والدین در مشارکت با مدرسه	
	مشکلات زبانی	متفاوت بودن زبان والدین از زبان رایج جامعه	

تحلیل داده‌های حاصل از جدول فوق حاکی از این است که مشارکت طبقات اجتماعی متوسط و بالا و طبقات اجتماعی - اقتصادی پایین در نظام تربیت رسمی و عمومی متفاوت است. به این معنی که طبقات اجتماعی - اقتصادی پایین، تعلیم و تربیت را فقط وظیفه مدرسه دانسته و برای خود نقشی برای ورود به مسائل تربیتی و آموزشی قائل نیستند و در این زمینه درخواستی هم از نظام تعلیم و تربیت رسمی جهت مشارکت نداشته و ندارند. در مقابل طبقات اجتماعی - اقتصادی متوسط، انتظار مشارکت طلبیده شدن رادارند که در این زمینه در مدرسه با محدودیت‌هایی مواجه هستند و بازدارنده‌هایی در این زمینه وجود دارد که از مشارکت طلبیده شدن خانواده جلوگیری می‌کند. یافته‌های این فراترکیب و اتفاق نظر صاحب نظران و نتایج بررسی کل گرایانه این مطالعه نشان می‌دهد که اگر به بازدارنده‌های درونی توجه شود و هم افزایی لازم بین تسهیل گرایی که نقش مقابله با بازدارنده‌ها دارد مد نظر قرار گیرد و زمینه و شرایط لازم برای فاصله گرفتن از

بازدارنده‌های ایجاد شود می‌توانیم در جلب مشارکت خانواده‌ها موثر واقع شویم. یافته این مطالعه نشان می‌دهد که با درکی عمیق از یافته‌های این مطالعه و سازماندهی عوامل موثر درون سازمانی (درون دستگاهی) و (برون دستگاهی) می‌توان در تغییر سیاست‌های آموزش و پرورش در جلب مشارکت فعال خانواده‌ها در نظام تربیت رسمی و عمومی تغییر ایجاد نمود.

۹- باز دارنده‌های آموزشی

بازدارنده‌های آموزشی ناظر بر جو حاکم بر آموزشگاه است. داده‌های حاصل از این بازدارنده در جدول زیر گزارش شده است

جدول ۱۱: بازدارنده‌های آموزشی احصاء شده در پژوهش‌های انجام شده

منبع	شاخص‌ها	مقوله اصلی	مقوله فرعی
همکاران، ۱۳۹۰، رودسری و همکاران، ۱۳۹۸، میرحسینی و همکاران، ۱۴۰۲، افشار منش، ۱۳۹۷، سراجیان، ۱۳۹۵، زارعی و همکاران، ۱۳۹۹، رضایی، ۱۴۰۰، سراجی و همکاران، ۱۳۹۹، ایمانی و همکاران، ۱۴۰۲، زارعی و همکاران ب، ۱۳۹۸)	عدم آشنایی والدین با اقتضات مدرسه	بازدارنده‌های آموزشی	جو مدرسه
	عدم توانایی مدرسه در ارتباط موثر با خانواده		
	بی‌مهری کادر آموزشی مدرسه به خانواده		
	برخورد نامناسب کادر مدرسه با والدین		
	عدم درک متقابل بین والدین و کارکنان مدرسه		
	عدم ارتباط سازنده بین خانواده و مدرسه		
	مقصر دانستن خانواده در شکست‌های تحصیلی		
	فرزندان توسط مدرسه		
	فهم نادرست معلمان از مشارکت والدین		
	عدم آموزش والدین جهت ش مشارکت در		
	برنامه‌های آموزشی و تربیتی		
	برخورد خشک و رسمی با خانواده‌ها فضای		
	یک طرفه با حاکمیت مدرسه		
	نبود فضای خوشایند و ترغیب‌کننده مشارکت		
	در مدارس		
	رفتار نامناسب کادر مدرسه با والدین		

تحلیل داده‌های حاصل از جدول فوق حاکی از این است که جو روانی - اجتماعی بسته مدرسه می‌تواند نقش بازدارندگی را در جلب مشارکت خانواده در فرایند تربیت رسمی و عمومی ایفا نماید. جو روانی - اجتماعی بسته به بی‌مهری کادر آموزشی مدرسه به والدین، عدم آموزش والدین جهت مشارکت، برخورد خشک و رسمی با والدین منجر می‌شود که نقش بازدارندگی را در این زمینه ایفا می‌کند.

۱۰- بازدارنده‌های روان شناختی

بازدارنده‌های روان شناختی ناظر بر ویژگی‌های روان شناختی والدین است. داده‌های حاصل از این بازدارنده در جدول زیر گزارش شده است.

جدول ۱۲: بازدارنده‌های روان شناختی احصاء شده در پژوهش‌های انجام شده

مقوله اصلی	مقوله فرعی	شاخص‌ها	منبع
بازدارنده‌های روان شناختی	ناهماهنگی ویژگی‌های روان شناختی نوجوان با مشارکت والدین	تضاد بین عوامل رشدی نوجوان با مشارکت والدین	زارعی و همکاران (۱۳۹۸) الف، عظیمی هاشمی و رضامنش (۱۳۹۳) (۱۳۹۸)
	عدم تمایل نوجوانان به مشارکت والدین خود در برنامه‌های مدرسه	عدم تمایل نوجوانان به مشارکت والدین خود در برنامه‌های مدرسه	
	ضعف شخصیتی والدین	ضعف اعتماد به نفس والدین جهت مشارکت در برنامه‌های تربیتی	میر حسینی و همکاران (۱۴۰۲)، شیر بیگی و همکاران، (۱۴۰۲)
	اختلافات خانوادگی	عدم حاکمیت فضای صمیمی میان والدین در خانواده عدم همکاری میان والدین جدیت نداشتن خانواده در امور تحصیلی جدایی والدین از یکدیگر	(شیر بیگی و همکاران، ۱۳۹۴، سیحانی نژاد و یوزباشی، ۱۳۹۲)

تحلیل داده‌های حاصل از جدول فوق حاکی از این است که ناهماهنگی‌های روان‌شناختی نوجوان با والدین، وجود اختلافات خانوادگی بین پدر و مادر، ضعف شخصیتی والدین، عواملی است که مشارکت خانواده را در فرایند آموزش رسمی و عمومی محدود می‌نماید.

۱۱- بازدارنده‌های اطلاعاتی

بازدارنده‌های اطلاعاتی ناظر بر اطلاعات و داده‌های مربوط است. داده‌های حاصل از این بازدارنده در جدول زیر گزارش شده است

جدول ۱۳: بازدارنده‌های اطلاعاتی احصاء شده در پژوهش‌های انجام شده

منبع	شاخص‌ها	مقوله فرعی	مقوله اصلی
ابراهیمی کیاسری و همکاران (۱۴۰۲)،	ضعف شفافیت اطلاعاتی بین والدین و مدرسه	عدم وجود اطلاعات	بازدارنده‌های اطلاعاتی
حسن زاده و همکاران (۱۴۰۲)،	ضعف گردش اطلاعاتی بین والدین و کادر مدرسه		
کیهان، ۱۳۹۹، غلامی و میرایی، (۱۴۰۱)	عدم استفاده از فناوری‌های نوین جهت برقراری ارتباطات و مشارکت		

تحلیل داده‌های حاصل از جدول فوق حاکی از این است که عامل مهم در ایجاد مشارکت هر نهاد یا فردی در هر زمینه‌ای، وجود اطلاعات، شفافیت اطلاعاتی است. عدم وجود اطلاعات معتبر و شفافیت اطلاعاتی در این زمینه مشارکت را با اشکال مواجه می‌سازد.

چارچوب ارائه شده در مقایسه با سایر مطالعات انجام شده به دلیل بررسی هم زمان بازدارنده‌های چند گانه از جامعیت بیشتری برخوردار است و می‌تواند به سیاست‌گذاران در انتخاب و سیاست گذاری و مواجهه با بازدارنده‌ها کمک شایانی کند. همین‌طور این مدل می‌تواند مرجع مناسبی جهت ارزیابی مشارکت خانواده در نظام تربیت رسمی و عمومی قرار گیرد. خروجی این پژوهش نشان دهنده چارچوبی کامل برای مدل سازی عملیاتی و روش‌های مورد نیاز برای مواجهه با بازدارنده‌ها است و مسیر روشنی را در توجه به مهمترین مفوله‌ها در حوزه مواجهه با بازدارنده‌ها در اختیار قرار می‌دهد.

کنترل کیفیت

مبنای روایی این پژوهش روایی نظریه‌ای است و برای دست‌یابی به آن از راه کارهای مطالعه میدانی گسترده، تکثرگرایی نظری و دیدگاه متخصصان استفاده شد. برای کنترل مفاهیم استخراجی از مقایسه نظر پژوهشگر با یک خبره بیرونی استفاده شد. در این قسمت برای ارزیابی میزان توافق بین این دو رتبه‌دهنده از شاخص کاپای کوهن استفاده شد. نتایج حاصل از این پردازش در جدول زیر آمده است.

جدول ۱۴: ضریب کاپا برای تعیین مقادیر اندازه توافق

ضرایب حاصله	مقدار	انحراف استاندارد	ضرایب معنا داری، ۱۴۰۲)
کاپای مورد توافق	۰/۸۲۵	۰/۱۲۸	۰/۰۰۱

بحث و نتیجه‌گیری

از راه‌های افزایش کیفیت نظام آموزشی، مشارکت دینفعان در فرایند مختلف نظام آموزشی است. از جمله دینفعان اصلی هر نظام آموزشی خانواده است که بررسی‌های انجام شده حاکی از این است که مشارکت خانواده در نظام آموزش رسمی و عمومی دارای پیامدهای قابل ملاحظه‌ای است که به ارتقاء کیفیت نظام آموزشی منجر می‌شود (کارباچ و همکاران، ۲۰۱۳، مددلو و همکاران، ۱۳۹۸، چن، ۲۰۱۸). علی‌رغم اهمیت و نقش مشارکت دینفعان از جمله خانواده‌ها در نظام آموزشی، اما همواره موانعی مشارکت خانواده‌ها را در نظام تعلیم و تربیت رسمی تهدید می‌کند که این مطالعه با هدف واکاوی بازدارنده‌های مشارکت خانواده در نظام تربیت رسمی و عمومی با استفاده از تحلیل ثانویه پژوهش‌های انجام شده یعنی فراترکیب آن پژوهش‌هاست. بازدارنده‌های احصاء شده عبارتند از: بازدارنده‌های حاکمیتی، بازدارنده قانونی، اجتماعی، مدیریتی، رویکردی، ساختاری، والدینی، روانشناختی، اطلاعاتی، اقتصادی، آموزشگاهی.

بر اساس یافته‌های حاصله می‌توان نتیجه گرفت که بازدارنده‌های مشارکت خانواده در نظام تربیت رسمی و عمومی متفاوت اند. علاوه بر بازدارنده بودن نقش متغیرهایی از قبیل: حاکمیت، قوانین و مقررات، شرایط اجتماعی و اقتصادی، مدیریتی، تشکیلاتی، روان‌شناختی، اطلاعاتی و آموزشگاهی، بازدارنده‌های اصلی در این زمینه است که می‌تواند نقش تبیین‌کنندگی داشته باشد. علاوه بر این طبق نظریه مبادله اجتماعی^۱ هومنز^۲ به نقل از کوک و ریس^۳ (۲۰۰۳)، تجربه منفی گذشته والدین از مشارکت نیز در این زمینه تعیین‌کننده است. هومنز نظریه خود را بر مفاهیم تعادل، انتظار و عدالت توزیعی در مبادله دوتایی استوار کرد. او با این کار سعی می‌کند تعامل اجتماعی در گروه‌های کوچک و پاداش‌های دریافتی متناسب با هزینه‌ها و سرمایه‌گذاری‌های آنها را توضیح دهد. هومنز این نظام را در سه گزاره خلاصه می‌کند: موفقیت، محرک و پیشنهاد محرومیت - اشباع. در گزاره موفقیت، موضوع این است که وقتی کسی متوجه می‌شود برای کارهایش پاداش می‌گیرد، تمایل به تکرار همان عمل دارد. در گزاره محرک، موضوع این است که هر چه محرکی خاص در گذشته بیشتر منجر به پاداش شده باشد، احتمال اینکه فرد به آن پاسخ دهد

1. Social exchange theory

2. Homens, G.

3. Cook, K. , & Rice, E.

بیشتر است. در گزاره محرومیت - اشباع موضوع این است که هر چه در گذشته نزدیک، شخصی پاداش خاصی دریافت کرده باشد، ارزش هر واحد دیگری از آن پاداش کمتر می شود. حال در موضوع مشارکت خانواده در فرایند تعلیم و تربیت رسمی و عمومی هم موضوع این است که خانواده ها بر اساس تجربیات موفق یا عدم موفق پیشین خود است که تصمیم می گیرند مشارکت کنند یا بالعکس از مشارکت در نظام تربیت رسمی و عمومی فاصله بگیرند.

نکته دیگر این که باور نداشتن به ظرفیت های خانواده در مشارکت در نظام تربیت رسمی و عمومی، عدم پشتیبانی قوانین و مقررات، فراهم نبودن زمینه های اجتماعی و اقتصادی، عدم آموزش و عدم آمادگی قبلی، عدم تمرین مشارکت از دیگر بازدارنده های کلیدی در این زمینه است. نکته قابل توجه این که آموزش و تمرین مشارکت خود پنداره مثبت مشارکت ایجاد می کند. پایین بودن خود پنداره فرد را از مشارکت منصرف می نماید و بر این اساس نقش بازدارندگی ایفا می کند. مشارکت به زمان نیازمند است. والدینی که به دلیل درگیری های شغلی و حرفه ای از زمان آزاد کافی برخوردار نیستند یا این که زمان آزاد شان در محدوده زمان آموزشی نیست نمی توانند مشارکت فعال در برنامه آموزشی و تربیتی آموزشگاه داشته باشند. همینطور طبقات اجتماعی - اقتصادی پایین به دلیل پایین بودن زمان آزاد، به دلیل عدم برخورداری از تحصیلات بالا نمی توانند در حد مورد انتظار در امور مربوط به مدرسه مشارکت داشته و مدرسه را در روند دست یابی به اهداف یاری رسانند. این یافته همسو با عراقیه (۱۴۰۲)، نوروز نژاد قادی و همکاران (۱۳۹۸) است که همواره فراهم نبودن زمان، آموزش، تحصیلات و زمینه های اجتماعی و اقتصادی را در این زمینه بازدارنده و به عنوان موانع و چالش مشارکت معرفی نمودند.

عدم اطلاع رسانی به موقع، عدم گردش اطلاعاتی و شفافیت اطلاعاتی در این زمینه از عواملی است که مشارکت خانواده را در برنامه های آموزشی و تربیتی مدرسه تحت تاثیر قرار می دهد و نقش بازدارندگی را در مشارکت خانواده در فرایند رسمی و عمومی ایفا می کند. این یافته همسو با زارعی و همکاران (۱۳۹۸) و گوهری و همکاران (۱۳۹۴) است که همواره بر نقش شفافیت و گردش اطلاعاتی تاکید نموده و آن را عاملی مهم در جلب مشارکت ذینفعان از جمله خانواده ها معرفی نمودند.

با توجه به ماهیت چند بعدی بازدارنده‌ها لازم است سیاست‌گذاران توجه به بازدارنده‌ها را در فضای واقعی مورد توجه قرار دهند، از خرد جمعی استفاده عقلانی داشته باشند بر اساس مدل‌های تبیین‌کننده، مشارکت والدین در مسائل تربیتی فرزندان تحت تأثیر عوامل متعددی مانند سطح سواد، مهارت‌های زبانی، اعتماد به نفس، زمان، کثرت تعهدات شغلی، تعدد مسئولیتها، تجربه‌های گذشته، موقعیت اقتصادی و اجتماعی خانواده، آمادگی والدین در پشتیبانی از فرزندان، آگاهی، نگرش، بی‌انگیزگی، تفاوت‌های زبانی و قومیتی، بدفهمی از ارزش‌های مدرسه در خانواده و بی‌اعتنایی به ارزش‌های خانواده در مدرسه، مقررات غیر منعطف کاری، نبود امکانات برای رفت و آمد به مدرسه، نبود سیاست مشخص، ضعف راهبردهای تعریف شده، ضعف در آموزش والدین و بی‌توجهی معلمان به مشارکت والدین است (زارعی و همکاران، ۱۳۹۸، عراقیه، ۱۴۰۲، نوروز نژادقادی و همکاران، ۱۳۹۸، گوهری و همکاران، ۱۳۹۴). این عوامل ممکن است بسته به نحوه مشارکت، همچون مشارکت در خانه یا مدرسه و موضوع مشارکت مانند مشارکت در مسائل مالی، حل یا طراحی تکالیف درسی تأثیر متفاوتی بر فرایند مشارکت داشته باشند. بعضی از والدین ممکن است به دلیل عواملی مانند غیرمنعطف بودن مقررات کاری، کمبود وقت و همسویی نداشتن با مدیر یا معلم، امکان و انگیزه مشارکت در امور مدرسه را نداشته باشند ولی برای مشارکت در خانه با چنین موانعی روبرو نباشند؛ یا اینکه بعضی از والدین به دلیل نداشتن فهم درست از مسائل درسی یا تکالیف ارزشیابی، امکان مشارکت در برنامه‌ها درسی را نداشته باشند ولی برای مشارکت در خرید تجهیزات و همفکری با مدیر در مدرسه پیشگام باشند.

محدودیت‌ها

بازدارنده‌های احصاء شده محصول یافته‌های پژوهش‌های منتشر شده در یک دهه است. چه بسا استفاده از ابزارهای دیگری از قبیل مصاحبه با کارشناسان و صاحب نظران این عرصه ممکن است بازدارنده‌های دیگری نیز در اختیار قرار دهد. یافته‌های این پژوهش می‌تواند ینشی ارزشمند به مدیران و سیاست‌گذارانی که در صدد رفع بازدارنده‌های مشارکت خانواده در نظام تربیت رسمی و عمومی و افزایش پیشران‌های مشارکت هستند، قرار دهد. با توجه به پیچیدگی‌های نظام تربیت رسمی و عمومی، نقش حاکمیتی در این زمینه به عنصر اساسی در سیاست‌گذاری‌های این حوزه

محسوب می‌شود. فراهم نمودن زیر ساخت‌های مشارکتی برای والدین در این زمینه بسیار مهم و ضروری است.

پیشنهادهای

بر اساس یافته‌های حاصله پیشنهاد می‌شود که تا زمانی که رویکرد کلان مشارکت خانواده از بالا به پایین باشد و توجه به تنوع فرهنگی و قومی و جغرافیایی نقشی نداشته باشد، نمی‌توان انتظار مشارکت خانواده در تعلیم و تربیت رسمی و عمومی را داشت. مشارکت خانواده در فرایند تربیت رسمی و عمومی نیازمند فراهم کردن شرایط لازم است. ظرفیت‌سازی، تمرکززدایی، بازنگری در ساختار و قوانین مشارکت والدینی فراهم ساز بسترهای لازم در این زمینه است.

بر اساس یافته‌های حاصله پیشنهاد می‌شود نتیجه این پژوهش با استفاده از روش‌های کمی با ابزارهایی نظیر پرسشنامه مورد بررسی و اثرات هر کدام از بازدارنده‌ها مورد بررسی قرار گیرد. علاوه بر این، با توجه به وجود روابط پویا و بازگشتی بین بازدارنده‌های احصاء شده، بررسی روابط بین اجزای بازدارنده‌ها می‌تواند به عنوان موضوعات پیشنهادی برای تحقیقات آتی در نظر گرفته شود

نشر و قدردانی

بدینوسیله از کارشناسانی که در کد گذاری‌های حاصله این پژوهش را همراهی نموده‌اند تشکر و قدر دانی به عمل می‌آید.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

فهرست منابع

قرآن كريم

ابراهيمي كياسري، حميد رضا؛ الواني، سيد مهدي و معمارزاده، غلامرضا. (۱۴۰۲). طراحي الگوي مشاركت شهروندان در خط مشي‌هاي نظام آموزشي و پرورشي ايران با رويکرد چند روشي، فصلنامه مطالعات راهبردي سياست گذاري عمومي، ۱۳(۴۶): ۹۳-۶۶.

https://sspp.iranjournals.ir/article_۷۰۱۵۶۳.html

احمدي حبيب؛ علي، محبي. (۱۴۰۱). نقش خانواده در اراي برنامه ريزي درسي، فصلنامه فرهنگي - تربيتي خانواده ۱۲(۱۷): ۲۸-۱.

<https://cwfs.ihu.ac.ir/article>

افشار منش، محمود؛ نوزري، محمود (۱۴۰۰). راهكارهاي همكاري خانه و مدرسه در راستاي تقويت تربيتي ديني دانش آموزان دوره ابتدائي، پژوهش در آموزش معارف و تربيت اسلامي، ۱(۴): ۳۱-۷.

<https://tarbiatmaaref.cfu.ac.ir/article>

ايرواني، شهين؛ تجلي، منير و چيت سازان، علي رضا. (۱۴۰۱). بررسي تاريخي - تحليلي تحول مشاركت در حكمراني نهاد آموزش ايران با تاكيد بر تمدن اسلامي، فصلنامه مسائل کاربردي تعليم و تربيت اسلامي، ۷(۳): ۳۲-۷.

<https://qaiie.ir/article->

ايماني، الهه؛ كلدي، علي رضا و ساروخاني، باقر. (۱۴۰۲). مولفه‌هاي اثر گذار بر شكاف نسلي دانش آموزان مقطع متوسطه دوم منطقه چهار شهر تهران از منظر والدين و معلمان، فصلنامه مسائل کاربردي تعليم و تربيت اسلامي، ۸(۱): ۳۶-۷.

<https://qaiie.ir/article>

باقري، شهلا؛ زارعان، منصوره و برزگر، خديجه. (۱۳۹۸). سياست گذاري خانواده، الگوهاي تعامل دولت و خانواده، اسلام و علوم اجتماعي، ۱۱(۲۱): ۱۵۲-۱۳۵.

<https://journals.rihu.ac.ir/article>

پور قربان، فرزانه؛ عهدي، سميرا. (۱۳۹۵). بررسي نقش مشاركت والدين در فعاليت‌هاي مدرسه‌اي به منظور پيشرفت تحصيلي دانش آموز، دومين همایش ملي روان شناسي مدرسه، دانشكده علوم تربيتي و روان شناسي، دانشگاه محقق اردبيلي، اردبيل، ايران.

حسن زاده ويائي، حسين؛ نوايي، سميه. (۱۴۰۲). شناسايي شناسايي موانع و ابعاد مغفول مشاركت و اعتمادسازي بين خانه و مدرسه، پويش در آموزش علوم انساني دانشگاه فرهنگيان ۹(۳۰): ۶۲-۳۷.

https://humanities.cfu.ac.ir/article_

حسين دهقان؛ سراجيان، مروراريد مهدي. (۱۳۹۵). رابطه سرمايه اجتماعي خانوادگي و مشاركت والدين در امور مدرسه با موفقيت تحصيلي دانش آموزان، فصلنامه خانواده و پژوهش، ۱۴(۳): ۲۹-۷.

https://qjfr.ir/browse.php?a_id

رضایی، معصومه. (۱۴۰۰). موانع مشارکت والدین در آموزش مجازی دانش آموزان ابتدایی (پایه چهارم)، پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی واحد ارسنجان. فعالیت های مدرسه در دبستان های دولتی، هیات امنایی و غیر امنایی شهرستان ارومیه، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم تربیتی، دانشگاه ارومیه. رودسری آمیقی، مریم؛ شریفیان جزی، فریدون. (۱۳۹۸). موانع تعامل اولیاء با معلمان با تاکید بر جایگاه معلم، والدین و مدیریت مدرسه، مجله پیشرفت نوین در روان شناسی، علوم تربیتی و آموزش و پرورش، ۲(۱۱): ۵۹-۵۴.

<https://www.jonapte.ir/fa/showart->

زارعی، احمد؛ دهقانی، مرضیه و صالحی، کیوان. الف. (۱۳۹۸). واکاوی محدودیت های مشارکت والدین در مدارس متوسطه: مطالعه ای با رویکرد پدیدار شناسانه، دو فصلنامه نظریه و عمل در برنامه درسی، ۷(۲): ۷۱-۹۶.

<https://cstp.khu.ac.ir/article-۱-۲۸۹۶-fa.html>

زارعی، احمد؛ دهقانی، مرضیه؛ صالحی، کیوان و محمدی پویا، سهراب. (۱۳۹۸). شناسایی راهبردهای موجود جلی مشارکت والدین در مدارس متوسطه با تاکید بر ابعاد مشارکتی ایتین، اندیشه های نوین تربیتی، ۱۶(۴): ۸۹-۵۷.

https://jontoe.alzahra.ac.ir/article_۴۴۶۷.html

زنجانی زاده، هما؛ دانائی سیج، مجید و سلیمی نژاد، مهدی. (۱۳۹۰). بررسی میزان مشارکت خانوادها در مدارس استان خراسان رضوی و عوامل مؤثر بر آن. جامعه شناسی آموزش و پرورش، ۱(۱): ۷۱-۱۰۱.

https://www.iase-jrn.ir/article_۴۳۱۵۰.html

سبحانی نژاد، مهدی؛ یوزباشی، علیرضا. (۱۳۹۲). بررسی موانع خانوادگی مشارکت اولیای دانش آموزان در امور مدارس متوسطه شهر اصفهان. مجله پژوهشی آموزش و یادگیری، ۳(۳۶۷-۳۶۸): ۳۶۷-۳۶۸.

سراجی، فرهاد؛ شکوری، نگار. (۱۳۹۹). موانع مشارکت والدین در ارزشیابی توصیفی: مطالعه کیفی، فصلنامه مطالعات اندازه گیری و ارزشیابی آموزشی، ۱۰(۲۹): ۲۶۰-۲۲۹.

https://jresearch.sanjesh.org/article_۳۹۸۸۸_۵۱۹۴۳۴۵۶۲۸d۲c۸a۱۷۶۲a۵۸۴۰e۶۳۷dv.pdf

سند تحول بنیادین آموزش و پرورش. (۱۳۹۰)، تهران: شورای عالی وزارت آموزش و پرورش. سهرابی، بابک؛ اعظمی، امیر ویزدانی، حمید رضا. (۱۳۹۰). آسیب شناسی پژوهش های انجام شده در زمینه مدیریت اسلامی با رویکرد فراترکیب، چشم انداز مدیریت دولتی، ۲(۶): ۹-۲۴.

<https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/>

شیر بیگی، ناصر؛ عزیزی، نعمت الله و امیری، شیلد. (۱۳۹۴). واکاوی مفهوم «مشارکت و مداخله در آموزش فرزندان» از دیدگاه والدین و معلمان، نشریه علوم تربیتی دانشگاه اهواز، ۲۲(۲): ۵۴-۲۱.

https://education.scu.ac.ir/article_۱۲۸۹۵.html

صفری، امید؛ صفری، غلامرضا؛ و شجاعیان، مهناز. (۱۴۰۱). ارتباط بین سرمایه اجتماعی و سرمایه فکری با مشارکت ورزشی در دانش آموزان دختر مقطع متوسطه، نوآوری در مدیریت ورزشی، ۱(۲): ۱۱۹-۱۲۸.

https://jrsm.khu.ac.ir/browse.php?a_id=۲۹۱۲&slc_lang=fa&sid=۱&printcase=۱&hbnr=۱&hmb=۱

- صمدی، معصومه. (۱۴۰۲). موانع فرا روی سبک زندگی اسلامی - ایرانی، طرح پژوهشی، پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش.
- صمدی، معصومه؛ رضایی، منیره (۱۳۹۰). بررسی نقش تربیتی خانواده در نظام تربیت رسمی و عمومی از دیدگاه علم و دین، پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت، ۱۹(۱۲): ۹۵-۱۱۷.
- https://jms.ihu.ac.ir/article_۲۰۰۸۱۸.html?lang=en
- عراقیه، علیرضا. (۱۴۰۰). مشارکت والدین بعد مغفول برنامه درسی، پژوهش‌های یاددهی - یادگیری، ۱۶(۶۷): ۸۷-۱۱۲.
- <https://sanad.iau.ir/journal/educ/Article/۶۷۸۸۰۰?jid=۶۷۸۸۰۰>
- عطاران و ملکی (۱۳۹۲). آموزش بدیل در خانواده، دو فصلنامه نظر و عمل در برنامه درسی، ۱(۲): ۴۶-۲۷.
- https://cstp.khu.ac.ir/browse.php?a_id=۱۹۱۶&sid=۱&slc_lang=fa
- عظیمی‌هاشمی، مزگان؛ رضامنش، فاطمه. (۱۳۹۳). زمینه یابی شیوه‌های تقویت کارکرد انجمن اولیاء و مربیان، اندیشه‌های نوین تربیتی، ۱۰(۴): ۱۵۵-۱۳۱.
- https://journal.alzahra.ac.ir/article_۳۸۷.html
- غلامی، سمیه، میرایی، عبدالرضا. (۱۴۰۱). بررسی تفاوت‌های بین نسلی به لحاظ دین داری و هویت دینی، والدین جانبار و فرزندان ساکن در شهرستان بندر لنگه، فصلنامه مسائل کاربردی تعلیم و تربیت اسلامی، ۷(۴): ۱۰۴-۸۷.
- <https://qaiie.ir/article-۱-۷۸۸-fa.html>
- فاضل، رقیه؛ مهram، بهروز؛ حسینقلی زاده، رضوان ونوغانی دخت بهمنی، محسن. (۱۴۰۰). جایگاه مشارکت و ابعاد آن رد آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران با توجه به اسناد فرا دست، فصلنامه مدیریت و برنامه ریزی در نظام‌های آموزشی، ۱۳(۲): ۴۶-۱۳. https://mpes.sbu.ac.ir/article_۱۰۰۵۶۱.html
- فتحی واجارگاه، کورش؛ خراسانی، اباصلت و رودی، محمد تقی. (۱۳۹۱). علل گرایش به آموزش در خانه از نظر والدین آموزش دیده در خانه، مطالعه کیفی تجربیات والدین، پژوهش در برنامه ریزی درسی، ۹(۲): ۱۳-۱.
- https://sanad.iau.ir/journal/jsre?_action=article&au=۶۲۹۵۴۹&_au
- فدایی، محدثه؛ مهر محمدی، محمود؛ صالحی امیری، سید رضا و ذوالفقارزاده، محمد مهدی. (۱۴۰۱). مشارکت خانواده در سیاستگذاری تربیتی، شناسایی عوامل مداخله گر، ۱۳(۳۰): ۶۳-۴۰.
- https://journals.srbiau.ac.ir/article_۲۰۸۳۸.html
- قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران. (۱۳۵۸). تهران: انتشارات مجلس شورای اسلامی ایران.
- کیهان، جواد. (۱۳۹۹). طراحی مدل راهبردهای آموزش مذهبی کودکان پیش دبستانی در خانواده، فصلنامه مسائل کاربردی تعلیم و تربیت اسلامی، ۵(۱): ۹۲-۶۱.
- <https://qaiie.ir/article-۴۹۵-۱-fa.pdf>

گوهری، زهره؛ جمشیدی، الله؛ امینی بیدختی، علی اکبر (۱۳۹۴). شناسایی موانع مشارکت والدین در امور مدارس مقطع ابتدایی شهر سمنان، دو فصلنامه مطالعات برنامه ریزی آموزشی، ۴(۷): ۱۶۲-۱۳۳.

https://eps.journals.umz.ac.ir/article_۱۲۰۲.html

مبانی نظری سند تحول بنیادین آموزش و پرورش. (۱۳۹۰). تهران: شورای عالی آموزش و پرورش ایران.
مددلو، قهرمان؛ سعادت‌مند، زهره و یارمحمدیان، محمد حسین. (۱۳۹۸). شناخت مولفه‌های مشارکت والدین در برنامه‌های درسی دوره ابتدایی، فصلنامه رهیافتی نو در مدیریت آموزشی، ۱۰(۴): ۲۵۱-۲۳۴.

https://jedu.marvdasht.iau.ir/article_۳۸۵۹.html

مظاهری، حسن؛ موسی پور، نعمت اله و ناطقی، فائزه (۱۳۹۶). نقش خانواده در برنامه درسی شایستگی محور دوره ابتدایی از منظر اسناد تحول بنیادین آموزش و پرورش، فصلنامه خانواده و پژوهش، ۱۴(۳۲): ۷-۳۲.

<https://qjfr.ir/article-۲۴۱-۱-fa.html>

میرحسینی، زهرا؛ عباس پور، زهرا. (۱۴۰۲). شناسایی موانع و عوامل بازدارنده مشارکت زنان در اقتصاد و توسعه، جامعه شناسی اقتصاد و توسعه، ۱۲(۱): ۱۷۷-۲۰۳.

https://sociology.tabrizu.ac.ir/article_۱۷۰۸۲.html

نوروزنژاد قادی، محمد؛ سراجی، فرهاد و یوسف زاده چوسری، محمد رضا. (۱۳۹۸). ادراک اولیاء و مدیران از مفهوم مشارکت در امور مدرسه، فصلنامه نظریه و عمل در برنامه درسی، ۷(۲): ۳۱۹-۳۵۶.

https://www.jcstpicasa.ir/?_action=article&au=۱۴۱۱۱۸۳&_au=% Fa

Boonk, L., Gijsselaers, H. J. M., Ritzen, H., & Brand-Gruwel, S. (2018). A review of the relationship between parental involvement indicators and academic achievement. *Educational Research Review*, 24, 10-30. [DOI:10.1016/j.edurev.2018.02.001]

<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1747938X18301027>

Castro, M., Expósito-Casas, E., López-Martín, E., Lizasoain, L., Navarro- Asencio, E., & Gaviria, J. L. (2015). Parental involvement on student academic achievement: A meta-analysis. *Educational Research Review*, 14, 33-46. [DOI:10.1016/j.edurev.2015.01.002]

<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1747938X15000032>

Chen, Grac (2018). parental involvement is key to student success. Available http: public school review.com. Last Visited: 2020/3/11.

Deslandes, R. & Barma, S. & Morin T L (2015). Understanding Complex Relationships between Teachers and Parents. *International Journal about Parents in Education*. 9(1), 93- 105.

https://www.researchgate.net/publication/281244508_Understanding_Complex_Relationships_Between_Teachers_and_Parents

Cook, K. S., & Rice, E. (2003), Social Exchange Theory. In J. Delamater (Ed.), *Handbook of Social Psychology* (pp. 53-76). New York: Kluwer

<https://psycnet.apa.org/record/2003-06803-003>

Epstein, J. L., Sanders, M. G., Simon, B. S., Salinas, K. C., Jansorn, N. R., & Van Voorhis, F. L. (2002). *School, community, and community partnerships: Your Handbook for Action* (2nd ed.), CA. Thousand Oaks: Corwin Pres.

- Fan, W., Li, N., & Sandoval, J. R.(2018). A reformulated model of barriers to parental involvement in education: comment on Hornby and Lafaele(2011). *Educational Review*, 70(1), 120-127. doi: 10.1080/00131911.2018.1388614.
https://www.researchgate.net/publication/322333130_A_reformulated_model_of_barriers_to_parental_involvement_in_education_comment_on_Hornby_and_L
- Fan, X., Chen, M.(2001). Parental involvement and students' academic achievement: A Meta-analysis. *Educational Psychology Review*, 13(1), 1-22. [DOI:10.1023/A:1009048817385]
<https://psycnet.apa.org/record/2001-17790-001>
- Fitzgerald, D.(2004). *Parent Partnerships in the Early Years*. A&C Black.Greenwood.
- Green, J., Liem, G. A. D., Martin, A. J., Colmar, S., Marsh, H. W., &McInerney, D.(2012). Academic motivation, self-concept, engagement, and performance in high school: Key processes from a longitudinal perspective. *Journal of Adolescence*, 35(5), 1111-22.[DOI:10.1016/j.adolescence.2012.02.016] [PMID]
https://www.researchgate.net/publication/223988996_Academic_motivation_self-concept_engagement_and_performance_in_high_school_Key_processes_from
- Hornby, G., & Blackwell, I.(2018). Barriers to parental involvement in education: an update. *Educational Review*, 70(1), 109-119.
https://www.researchgate.net/publication/322334532_Barriers_to_parental_involvement_in_education_an_update
- Karbach, J., Gottschling, J., Spengler, M., Hegewald, K., & Spinath, F. M.(2013). Parental involvement and general cognitive ability as predictors of domain-specific academic achievement in early adolescence. *Learning and Instruction*, 23, 43-51. [DOI:10.1016/j.learninstruc.2012.09.004].
<https://psycnet.apa.org/record/2013-02439-007>
- Marshall, I. A., & Jackman, G. A.(2015). Parental involvement, student active engagement and the 'secondary slump' phenomenon-evidence from a three-year study in a Barbadiansecondary school. *International Education Studies*, 8(7), 84-96.[DOI:10.5539/ies.v8n7p84]
<https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1070738.pdf>
- Sandelowski, M. & Barroso, J.(2007). "Handboo for Synthesizing Qualitative Research". Springer Publishing Company Inc.
- Wang, Qun, Kuiyun Zhi, Baohua Yu and Jun Cheng(2023), Social trust and subjective well-being of first-generation college students in China: the multiple mediation effects of self-compassion and social empathy, *Front. Psychol.* 24 April 2023 Sec. Personality and Social Psychology Volume 14.
<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/37168426/>
- Westergård, E(2015), Moving the Theory of Parental Cooperation and Innovation into Practice. *International Journal about Parents in Education*. 9(1), 93-105.
https://www.researchgate.net/publication/376493802_Moving_the_Theory_of_Parental_Cooperation_and_Innovation_into_Practice